

ZACHOWEK

mgr Katarzyna Maria Zoń

Zakład Prawa Cywilnego i Prawa Międzynarodowego Prywatnego
Uniwersytet Wrocławski

KWESTIE WPROWADZAJĄCE

Tytułem wstępu

- Konstytucja RP **nie rozstrzyga** o wprowadzeniu **konkretnego systemu** ochrony osób najbliższych zmarłemu, **wysokości roszczenia, kręgu uprawnionych** (por. wyrok TK z dnia 31 stycznia 2001 r., P 4/99, OTK 2001, Nr 1, poz. 5; postanowienie TK z dnia 8 czerwca 2011 r., SK 14/10, OTK-A 2011, Nr 5, poz. 45),
- prawo do zachowku jako uzasadnione konstytucyjnie **ograniczenie praw podmiotowych** (por. wyrok TK z dnia 25 lipca 2013 r. (P 56/11, Dz.U. z 2013 r. poz. 1003),

ocena z perspektywy **konstytucyjnych gwarancji**
prawa dziedziczenia oraz **prawa do prywatności**,

Tytułem wstępu

- **dążenie do ochrony najbliższych** członków rodziny spadkodawcy,
- **ograniczenie swobody testowania,**

CEL:

ochrona osób najbliższych przed skutkami swobody testowania,

PRZEJAWY:

- **zachówek,**
- **ochrona dziadków** spadkodawcy (art. 938 i 966 KC),
- **uprawnienie do korzystania z mieszkania** spadkodawcy (art. 923 KC),
- **wyłączenie** określonych **praw ze spadku** – przejście na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są spadkobiercami (np. art. 681 KC),

Tytułem wstępu

- grupy systemów prawnych **wyłączających** lub **ograniczających swobodę** rozporządzania majątkiem:
 - prawo islamu (szariat),
 - system **rezerwy** – określone osoby najbliższe spadkodawcy są **spadkobiercami koniecznymi** – przypada im **określony udział** w spadku (rezerwa),
 - system **zachowku** – **materialne ograniczenie** swobody testowania: jeśli osoby najbliższe nie otrzymają określonej korzyści ze spadku, mogą dochodzić od spadkobierców **zapłaty konkretnej kwoty pieniężnej**,
 - system **alimentacyjny** – przyznanie osobom najbliższym **pewnych uprawnień** w wypadku spełnienia dodatkowych przesłanek związanych z ich sytuacją osobistą (niepełnosprawność, małoletność) albo pozostawienie zakresu ochrony najbliższych spadkodawcy **uznaniu sądu**.

Prawo do zachowku a roszczenie o zachowek

prawo do zachowku

roszczenie o zachowek

- **prawo do otrzymania określonej w pieniądzu wartości,**
- wynika ze **stosunku małżeństwa, pokrewieństwa** (przysposobienia),
- powstaje w **relacji spadkodawca – osoba najbliższa,**
- realizuje się **po śmierci spadkodawcy – do czasu otwarcia spadku ma ono charakter potencjalny,**
- powstaje ***ex lege*,**
- **nie może być modyfikowane wolą spadkodawcy** – wyjątkowo, gdy ustawa na to zezwala (wydziedziczenie),
- odpowiednikiem **prawa do zachowku – obowiązek spadkodawcy** pozostawienia uprawnionemu przypadającego mu zachowku,
- wynikają z niego m.in.: **roszczenie o zachowek, ograniczenie odpowiedzialności** za niektóre długi (art. 998, 999, 999¹ § 2, art. 1000 § 2 KC),
możliwość żądania zmniejszenia zapisów i poleceń (art. 1005 § 1 KC),

Prawo do zachowku a roszczenie o zachowek

- może być zaspokojone przez **powołanie do dziedziczenia, zapis, darowiznę – wybór spadkodawcy** – charakter wiążący,
 brak: uprawnionym przysługuje **roszczenie o zapłatę kwoty potrzebnej do uzupełnienia zachowku/ roszczenie o pokrycie całego zachowku** wobec spadkobierców (zapisobierców windykacyjnych, obdarowanych),
- **niezależne, czy uprawniony jest spadkobiercą** (ustawowym lub testamentowym), **zapisobiercą, obdarowanym** – otrzymana wartość **zalicza się** na zachowek,
- **reguła: prawo do zachowku > roszczenie o zachowek**,
 ustalając wielkość roszczenia należy odjąć od zachowku m.in. wartość darowizn otrzymanych przez uprawnionego.

ROSZCZENIE O ZACHOWEK

Charakterystyka roszczenia

- roszczenie o **zapłatę sumy pieniężnej** potrzebnej do **pokrycia lub uzupełnienia** zachowku,
- realizowane w postępowaniu **procesowym**,
 - kilku uprawnionych do zachowku – **współuczestnictwo formalne**,
- **wierzytelność pieniężna *sensu stricto***,
- roszczenie **diedziczne** (reguły **szczególne** – por. art. 1002 KC),
- roszczenie **zbywalne**,

- **nadużycie** roszczenia o zachówek (art. 5 KC),
 - **obniżenie wysokości/ oddalenie powództwa wyłącznie w razie rażących przypadków nadużycia prawa** (por. wyrok SA w Lublinie z dnia 27 stycznia 2016 r., sygn. akt I ACa 848/14, Legalis; choć por. wyrok SN z dnia 5 kwietnia 2018 r., sygn. akt II CSK 85/18, Legalis).

Wymagalność roszczenia

- roszczenie **bezterminowe** – art. 455 KC,
- niejednolita linia orzecznicza w zakresie ustalania chwili, od której należy naliczać **odsetki za opóźnienie**,
 - dominujące: **wymagalność i opóźnienie w spełnieniu świadczenia ustala się zgodnie z art. 455 KC** – termin określony w wezwaniu, ewentualnie termin niezwłoczny po wezwaniu (jeśli terminu innego nie określono),
 - **indywidualne ustalenie terminu z uwzględnieniem okoliczności danej sprawy** (por. wyrok SN z dnia 7 lutego 2013 r., sygn. akt II CSK 403/12, Legalis).

Przedawnienie roszczeń

- roszczenia **uprawnionego z tytułu zachowku** oraz roszczenia spadkobierców **o zmniejszenie zapisów zwykłych i poleceń** – upływ **pięciu lat od ogłoszenia testamentu**,
 - **bieg terminu** – *lex specialis* w stosunku do art. 120 KC,
- roszczenia **do subsydiarnie odpowiedzialnych** (zapisobierca windykacyjny, obdarowany) – termin **pięciu lat od otwarcia spadku**,
- do biegu terminu przedawnienia stosuje się **ogólne przepisy o zawieszeniu i przerwaniu** biegu terminu przedawnienia,
- roszczenia **przeciwko spadkobiercy ustawowemu** – *de lege lata* **brak przepisu** w wypadku braku testamentu,
 - **początek i długość** terminu przedawnienia – **analogia z art. 1007 § 2 KC** (por. wyrok SN z dnia 10 marca 2011 r., sygn. akt V CSK 283/10, Legalis, wyrok SN z dnia 11 lutego 2015 r., sygn. akt I CSK 753/13, Legalis).

PODMIOTY UPRAWNIONE DO ZACHOWKU

Katalog podmiotów

- **zstępni,**
 - **małżonek,**
 - **rodzice spadkodawcy,**
- } którzy **byliby powołani do spadku z ustawy**

określony **wężiej niż krąg spadkobierców ustawowych,**

■ **wyłączenia podmiotowe:**

- osoby wyłączone od dziedziczenia tak jakby nie żyły w chwili otwarcia spadku (**zrzekły się dziedziczenia**, zostały **uznane za niegodne** dziedziczenia, **odrzuciły** spadek),
- osoby **wydziedziczone** (por. art. 1008 KC),
- **małżonek wyłączony** od dziedziczenia (por. art. 940 KC),
- małżonek **pozostający w separacji** (por. art. 935¹ KC).

Etapy ustalania wielkości zachowku

określenie **ułamka** stanowiącego **podstawę do obliczania** zachowku,

ustalenie tzw. **substratu zachowku**,

pomnożenie

ułamka wyrażającego **udział** będący podstawą do obliczenia zachowku (1),

przez

substrat zachowku (2)

zachówek (z) = (1) x (2)

dodatkowo przy ustalaniu roszczenia o **uzupełnienie** zachowku:

(z) – korzyści uzyskane przez uprawnionego (jego wstępnych),

Udział spadkowy stanowiący podstawę obliczania zachowku (1)

- udział spadkowy przypadający uprawnionemu przy **dziedziczeniu ustawowym** (art. 931 KC i nast.)

+

modyfikacja – zastosowanie art. 992 KC,

ustalenie udziału spadkowego **tak, jakby doszło do skutku dziedziczenia ustawowego,**

uwzględnienie

- spadkobierców **niegodnych** (art. 928 KC),
- spadkobierców, którzy **odrzucili spadek** (art. 1020 KC),
- spadkobierców, którzy **zrzekli się dziedziczenia** (art. 1048 KC),
- spadkobierców **wydziedziczonych** (art. 1008 KC),
- **małżonka wyłączonego od dziedziczenia** (art. 940 KC),

pominięcie

Udział spadkowy stanowiący podstawę obliczania zachowku (1)

- ustalenie **wieku** oraz **zdolności do pracy** – miarodajna **chwila otwarcia spadku**,
- określony **udział spadkowy** (obliczony tak, jakby dziedziczenie ustawowe doszło do skutku),
- **pomnożony** przez:
 - **1/2 – zasada**
 - **2/3 – uprawniony:**
 - **trwale niezdolny do pracy,**
 - **małoletni zstępny.**

Substrat zachowku (2)

- **czysta wartość spadku** (czyli aktywa pomniejszone o pasywa) **powiększona o darowizny i zapisy windykacyjne** doliczane do spadku ([art. 993](#) KC),
- **nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń** ([art. 993](#) KC),
 - choć to **długi spadkowe**,
 - **spadkodawca nie może** poprzez własne rozrządzenia wpłynąć na **wysokość zachowku**,

$$\begin{array}{c} \text{aktywa spadku – pasywa spadku (– zapisy zwykłe i polecenia)} \\ + \\ \text{darowizny i zapisy windykacyjne doliczane do spadku} \\ = \\ \text{czysta wartość spadku} \end{array}$$

Substrat zachowku (2)

sąd samodzielnie określa skład i wartość spadku

- **skład** spadku – decyduje chwila **otwarcia spadku**,
- **wartość** spadku – miarodajne są **ceny rynkowe**:
 - wartość podana w spisie inwentarza nie jest wiążąca,
 - ceny **z daty orzekania o roszczeniach** z tytułu zachowku (utrwalona linia orzecznicza).

Doliczanie darowizn i zapisów windykacyjnych

- **uniemożliwia** spadkodawcy **obejście przepisów o ochronie** osób najbliższych przed dyspozycjami na wypadek śmierci,
- również w ramach **działu spadku** (art. 1039 KC), ale **odmienne** reguły,
- **obligatoryjne** – **brak możliwości wyłączenia** przez spadkodawcę określonej darowizny, zapisu windykacyjnego,
- **niezależnie od przedmiotu, celu** dokonania,
- następuje także, gdy **cały majątek spadkodawcy został rozdysponowany** w drodze darowizn i zapisów windykacyjnych,

Doliczanie darowizn i zapisów windykacyjnych

- zasada: **wszystkie** darowizny, **z wyjątkiem** określonych w art. 994 KC,
 - **drobne darowizny**, zwyczajowo w danych stosunkach przyjęte (np. prezenty świąteczne, imieninowe, ślubne, z okazji ukończenia studiów),
 - darowizny dokonane przed **więcej niż dziesięciu laty** przed otwarciem spadku, jeśli zostały dokonane na rzecz osób **nie będących** spadkobiercami ani uprawnionymi do zachowku,
 - darowizny dokonane przez spadkodawcę, **gdy nie miał zstępnych** (przy obliczaniu zachowku należnego zstępnemu),
 - darowizny, które spadkodawca uczynił **przed zawarciem małżeństwa** (przy obliczaniu zachowku należnego małżonkowi),
- **jedynie** darowizny uczynione **przez spadkodawcę**,
- darowizna udzielona **przez małżonków z majątku wspólnego** – do zachowku dolicza się **wartość połowy darowizny** (chyba, że przed zamknięciem rozprawy w sprawie o zachowek zapadł wyrok ustalający **nierówne udziały w majątku wspólnym**),

Darowizny dokonane przed więcej niż dziesięciu laty

- **nie dolicza** się darowizn dokonanych przed więcej niż 10 laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, tylko **na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku**,
- **podlegają zaliczeniu** darowizny uczynione na **rzecz spadkobierców lub uprawnionych do zachowku bez względu na datę dokonania**,
- **dokonanie** – miarodajna chwila **wykonania** darowizny,
- darowizna dokonana **ponad 10 lat** przed otwarciem spadku na rzecz **małżonków**, z których **tylko jeden jest spadkobiercą (uprawnionym do zachowku)** po spadkodawcy – doliczeniu podlega **wartość połowy** darowizny.

Ustalenie wartości darowizny i zapisu windykacyjnego

- chwila miarodajna:

- stan:

- z chwili **dokonania** (wykonania) **darowizny**,
 - uwzględnienie zarówno stanu prawnego, jak i faktycznego przedmiotu darowizny – późniejsze zmiany stanu przedmiotu darowizny nie mają znaczenia,
 - z chwili **otwarcia spadku** – chwili **nabycia przedmiotu** zapisu windykacyjnego przez zapisobiercę,

- **cena**: z chwili **ustalenia zachowku** – **zamknięcia rozprawy** w procesie o zachowek (art. 316 § 1 KPC).

PODMIOTY ZOBOWIĄZANE DO ZACHOWKU

Katalog

obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachówek = dług spadkowy,

- **spadkobierca testamentowy,**
- **spadkobierca ustawowy**
(np. gdy do substratu zachowku doliczono istotne darowizny),

 subsydiarnie

- **zapisobierca windykacyjny** (art. 999¹ KC),

 subsydiarnie

- **osoba obdarowana darowizną doliczoną** do spadku przy obliczaniu zachowku (art. 1000 KC).

Odpowiedzialność spadkobierców

- **za zapisy zwykłe i polecenia – art. 998 § 1 KC:**
 - **odpowiedzialność uprawnionego** do zachowku **ograniczona** do **wysokości nadwyżki** przekraczającej wartość udziału spadkowego, który stanowi podstawę do obliczenia zachowku należnego uprawnionemu,
 - **nadwyżka** – różnica między czystą wartością spadku a wartością udziału spadkowego stanowiącego podstawę do obliczenia należnego zachowku,
- **za roszczenie o zachowek innych uprawnionych – art. 999 KC:**
 - odpowiedzialność **ograniczona** do **nadwyżki ponad własny zachowek**,
 - **w pozostałym zakresie** uprawnieni dochodzą zaspokojenia **od innych spadkobierców** (lub subsydiarnie odpowiedzialnych),
 - nadwyżka – różnica między czystą wartością spadku a zachowkiem.

Stosunkowe zmniejszenie zapisów i poleceń

- **spadkobierca może żądać** stosunkowego zmniejszenia zapisów zwykłych i poleceń,
 - **złagodzenie** skutków realizacji roszczenia o zachówek,
 - **rozłożenie** ekonomicznego **ciężaru** zachowku między spadkobiercę i zapisobiercę zwykłego (osobę odnoszącą korzyść z polecenia),
 - uprawnionemu do zachowku **nie przysługuje żadne roszczenie** wobec **zapisobiercy zwykłego**,
 - zapisobierca zwykły **nie odpowiada za zachówek**,
- **realizacja** roszczenia:
 - **zarzut w procesie o wykonanie** zapisu zwykłego (polecenia),
 - przedmiot odrębnego **procesu o zasądzenie** (spadkobierca żąda nakazania odpowiedniego zmniejszenia swojego długu),
- **poziom redukcji** – art. 1004–1005 KC.

Zasady zmniejszania zapisów i poleceń

- **spadkodawca może sam określić sposób oraz zakres redukcji** (np. kolejność zmniejszania, wysokość redukcji),
 - **w braku odmiennej woli** zmniejszenie następuje **proporcjonalnie w stosunku do wartości** zapisów zwykłych i poleceń,
 - **charakter dyspozytywny** art. 1004 KC,
- szczególna granica – **zwiększenie** zakresu roszczenia o redukcję art. 1005 KC,
 - **spadkobierca równocześnie uprawniony i zobowiązany do zachowku, może żądać zmniejszenia w takim stopniu, aby pozostał mu jego własny zachówek (§ 1),**
 - **gdy zapisobierca sam jest uprawniony do zachowku, zapis zwykły na jego rzecz podlega zmniejszeniu tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek (§ 2),**
 - **zbieg norm z art. 1005 § 1 i 2 KC – pierwszeństwo praw spadkobiercy,**
- **żądanie całkowitego wykonania zapisu** (uiszczenie sumy pieniężnej), gdy zmniejszeniu podlega **zapis zwykły, którego przedmiotu nie da się podzielić** bez istotnej zmiany lub bez znacznego zmniejszenia wartości (art. 1006 KC).

Odpowiedzialność zapisobiercy windykacyjnego

- odpowiedzialność **subsydiarna** (art. 999¹ KC),
 - **tylko** wtedy, gdy **uprawniony nie może** otrzymać należnego mu zachowku od **żadnego ze spadkobierców**,
 - **niemożliwość prawna i faktyczna**,
- **zakres**: jedynie **w granicach wzbogacenia** będącego skutkiem zapisu windykacyjnego,
- **sam uprawniony do zachowku**:
 - **nie musi** zaspokajać roszczeń o zachówek **innych osób** kosztem własnego zachowku,
 - odpowiada **tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej** jego własny zachówek,
 - wartość zapisu windykacyjnego **zalicza się na zachówek**,
- może **zwolnić się od obowiązku zapłaty** sumy potrzebnej do uzupełnienia zachowku przez **wydanie przedmiotu** zapisu windykacyjnego (**upoważnienie przemienne** – *facultas alternativa*),

Odpowiedzialność zapisobiercy windykacyjnego

- spadkodawca uczynił zapisy windykacyjne **na rzecz kilku osób – solidarna odpowiedzialność** względem uprawnionego do zachowku,
- jeden z zapisobierców windykacyjnych **spełnił świadczenie** uprawnionemu do zachowku – może żądać od pozostałych zapisobierców windykacyjnych **części świadczenia proporcjonalnie do wartości** otrzymanych zapisów windykacyjnych,
- roszczenie **zwrotne wobec spadkobierców**:
 - **analogiczne** zastosowanie art. 1034¹ § 2 KC,
 - zapisobierca windykacyjny ma roszczenie **o proporcjonalny regres**.

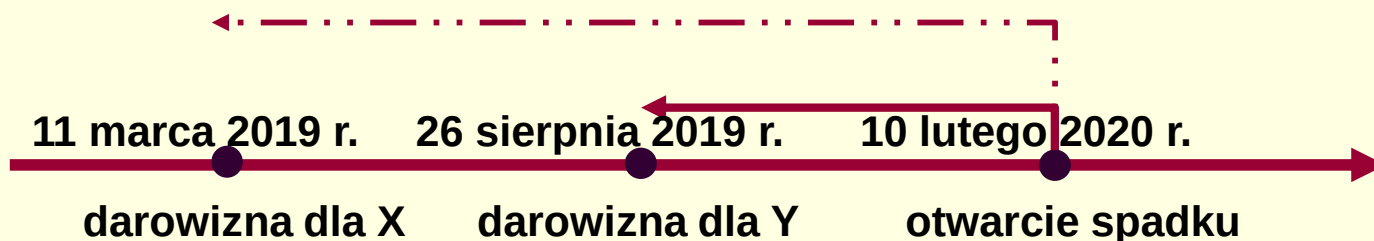
Odpowiedzialność obdarowanych

- **obdarowani**, którzy otrzymali darowiznę **doliczoną do spadku**,
- **odpowiedzialność subsydiarna** (art. 1000 KC),
 - **tylko** wtedy, gdy **uprawniony nie może** otrzymać należnego zachowku od **żadnego ze spadkobierców** i żadnego z **zapisobierców windykacyjnych**,
- **zakres**: jedynie w **granicach wzbogacenia** będącego skutkiem darowizny,
- **sam uprawniony do zachowku**:
 - **nie musi** zaspokajać roszczeń o zachówek innych osób kosztem własnego zachowku,
 - darowizna, którą otrzymał, **zaliczana na jego zachówek**,
 - za zachówki innych uprawnionych **odpowiada tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek**,

Odpowiedzialność obdarowanych

- może **zwolnić się od obowiązku zapłaty sumy** potrzebnej do uzupełnienia zachowku przez **wydanie przedmiotu** darowizny (**upoważnienie przemienne** – *facultas alternativa*),
- kilka darowizn – **kolejność zależy od czasu dokonania**:
 - obdarowany wcześniej tylko wtedy, gdy uprawniony do zachowku nie może uzyskać uzupełnienia zachowku od osoby, która została obdarowana później,
 - uprawniony powinien skierować swoje roszczenie do **osoby obdarowanej najpóźniej** – najbliższej czasowo otwarcia spadku (**Y**), a **następnie do osoby obdarowanej wcześniej (X)**,
 - odpowiedzialność obdarowanych **nie ma charakteru solidarnego**.

WYDZIEDZICZENIE

Pojęcie

- **pozbawienie prawa do zachowku:**
 - **zniesienie ochrony** najbliższych członków rodziny spadkodawcy, .
 - sankcja prywatna za **określone nieetyczne zachowanie** uprawnionego,
 - **podstawa** wydziedziczenia – **katalog zamknięty** (art. 1008 KC),
 - **wola testatora** (natomiast stwierdzenie niegodności dziedziczenia wymaga orzeczenia sądu – art. 928 KC),
- **charakter prawny – prawo podmiotowe kształtujące,**
- wyłącznie **osobiście,**
- jedynie **w testamencie,**
- **nie jest możliwe** zrzeczenie się prawa do wydziedziczenia,
- **nieważność** rozporządzenia o wydziedziczeniu nie powoduje **nieważności pozostałych** rozporządzeń testamentowych.

Podstawy

- **ściśle wyliczenie** – brak uzasadnienia dla wykładni rozszerzającej, stosowania analogii,
 - 1) **uporczywe** postępowanie **wbrew woli spadkodawcy** w sposób **sprzeczny z zasadami współżycia społecznego**,
 - 2) dopuszczenie się **względem spadkodawcy** albo **jednej z najbliższych mu osób** **umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci**;
 - 3) **uporczywe niedopełnianie** względem **spadkodawcy** **obowiązków rodzinnych**,
- możliwy **zbieg podstaw** wydziedziczenia,
- **przyczyna** musi **występować w chwili sporządzenia testamentu**.

Postępowanie w sposób spreczny z zasadami współżycia społecznego

obiektywnie naganne
(ogólne, **obiektywnie oceniane** ZWS),

+

ocena zindywidualizowana
(odniesiona do **określonej rodziny**),

- postępowanie **sprzeciwia się woli** spadkodawcy – **narusza zasady uznawane** przez spadkodawcę,
- **uporczywość** postępowania spadkobiercy:
 - zachowania **długotrwałe, ciągłe, powtarzające się, nie jednorazowe**.
 - **umyślność** – uprawniony zdaje sobie sprawę z tego co robi, ze sprzeczności postępowania z zasadami współżycia społecznego i zachowania **wbrew woli** spadkodawcy.

Dopuszczenie się umyślnego przestępstwa

- **ustalenie**, czy uprawniony dopuścił się umyślnego przestępstwa przeciw spadkodawcy (osobie najbliższej) należy do **sądu cywilnego**,

pojęcia **autonomiczne**,

- **względem spadkodawcy** albo **jednej z najbliższych mu osób**,
 - **ocena konkretnego przypadku** – **uwzględnienie** więzi spadkodawcy z określoną osobą (wskazówka: art. 115 § 11 KK, krąg osób uprawnionych do zachowku),
- **zakres** – umyślne przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazie czci (art. 1008 pkt 2 KC),
- **dopuszczenie się przestępstwa** – wszystkie **formy zjawiskowe** oraz **formy stadialne**,

Dopuszczenie się umyślnego przestępstwa

- ustalenia **prawomocnego wyroku skazującego** co do **popęlnienia przestępstwa** wydanego w postępowaniu karnym **wiążą sąd w postępowaniu cywilnym** (por. art. 11 KPC),
- wbrew ustaleniom sądu karnego sąd cywilny **nie może stwierdzić, że przestępstwo nie zostało popęlnione, nie było umyślne**, ale może ustalić, że **przestępstwo nie było popęlnione przeciwko osobie najbliższej** w rozumieniu art. 1008 KC,
- **uprzednie postępowanie karne nie jest konieczne** dla stwierdzenia istnienia tej przyczyny wydziedziczenia – postępowanie karne:
 - **nie toczyło się,**
 - **nie został wydany wyrok skazujący,**

sąd cywilny dokonuje **samodzielnych ustaleń.**

Niedopełnianie obowiązków rodzinnych

- **względem spadkodawcy** (nie osób najbliższych),
- **charakter uporczywy:**
 - **cecha postępowania** uprawnionego (wielokrotność, długotrwałość, nieustanność),
 - **nastawienie psychiczne** uprawnionego (upór, zatwardziałość, zła wola),
- **kluczowa kwestia winy (odpowiedzialności) za zaistniałą sytuację;**
 - **kto zrywa kontakty z rodziną nie może później wydziedziczyć z powodu braku więzów i wywodzić ze swojej niegodziwości korzystnych skutków prawnych** (por. wyrok SA w Warszawie z dnia 16 listopada 2007 r., sygn. akt VI ACa 768/07, Legalis, wyrok SA w Poznaniu z dnia 13 stycznia 2011 r., sygn. akt I ACa 1021/10, Legalis, wyrok SA z dnia 23 marca 2018 r., sygn. akt I CSK 424/17, Legalis),

Niedopełnianie obowiązków rodzinnych

- **zakres obowiązków** zależny od **relacji uprawnionego i spadkodawcy**:
 - małżonkowie np. obowiązek przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny (art. 27 KRO),
 - rodzice i dzieci np. obowiązek wzajemnego szacunku i wspierania się (art. 87 KRO),
 - krewni w linii prostej np. obowiązek alimentacyjny (art. 128 KRO),
 - rodzice względem dzieci pozostających pod ich władzą rodzicielską np. obowiązek sprawowania pieczy nad osobą dziecka (art. 95 § 1 KRO),
 - dziecko pozostające pod władzą rodzicielską wobec rodziców np. obowiązek posłuszeństwa (art. 95 § 2 KRO),
- **przykłady**:
 - uchylanie się od zaspokajania obowiązku alimentacyjnego,
 - brak osobistej troski, zainteresowania chorym spadkodawcą,
 - zerwanie kontaktów,
 - zachowania stanowiące przestępstwa przeciw rodzinie np. znęcanie się (art. 207 KC), niealimentacja (art. 209 KK).

Sposób wydziedziczenia

- **wyłącznie w testamencie,**
 - **ważność wydziedziczenia** zależy od **ważności testamentu**,
- sposób wydziedziczenia w testamencie dowolny – byleby **wola wynikała w sposób dostateczny**,
- **konkretne wskazanie osoby** (indywidualizacja),
- przyczyna powinna wynikać z treści testamentu:
 - **konkretna podstawa musi dać się obiektywnie ustalić**,
 - musi być **prawdziwa** – istnieje i występuje **rzeczywisty związek między podstawą a pozbawieniem zachowku** (a nie jest to pretekst do wydziedziczenia w celu p. uchronienia zachowku przed wierzycielami uprawnionego),
- **bezskuteczność wydziedziczenia** np. nieistnienie podstaw wydziedziczenia określonych ustawą, przebaczenie,
- **ciężar dowodu istnienia podstawy** wydziedziczenia (art. 6 KC) – pozwany w procesie o zasądzenie określonej kwoty tytułem roszczenia o zachówek (spadkobierca, zapisobierca windykacyjny, obdarowany).

Skutki wydziedziczenia

- **nie powoduje, że uprawniony do zachowku jest traktowany tak, jakby nie dożył otwarcia spadku,**
- **utrata prawa do zachowku,**
- **nie powoduje utraty statusu spadkobiercy ustawowego,**
 - do spadku z ustawy **nie dochodzą zstępni wydziedziczzonego**, a w razie ich braku – rodzice, rodzeństwo dalsi krewni,
 - zstępni wydziedziczzonego nie stają się spadkobiercami ustawowymi,
 - **art. 1011 KC – nabycie własnego prawa do zachowku przez zstępnych wydziedziczzonego zstępnego.**

PRZEBACZENIE

Pojęcie

- **akt realny, zachowanie faktyczne,**
- **nie jest oświadczeniem woli,**
- **akt uczuciowy, rozważany w kontekście** kulturowym, socjologicznym i psychologicznym,
- **wyrażona na zewnątrz decyzja, by nie wywodzić nic więcej z doznanej przykrości,** niewypominanie przykrości, potraktowanie jej jako niebyłej,
- **uzewnętrznione** – możliwość odbioru przez inną osobę w chwili przebaczenia lub później, **nie jest wymagana żadna forma,**
 - przebaczenie **nie wywołuje skutków prawnych,** dopóki **nie dojdzie do uzewnętrznienia.**

Przesłanki skuteczności

- istnienie **woli przebaczenia**,
- uzależnione od działania z **dostatecznym rozeznaniem** – nie jest wymagana **zdolność do czynności prawnych**,
 - wystarczająca **wiedza o okolicznościach**, które mogą mieć **znaczenie dla przebaczenia**, u osoby, która ma zdolność do rozsądnej oceny tych okoliczności,
 - **znajomość czynu**, którego popełnienie się przebacza.
- **nie ma znaczenia**, czy spadkodawca znał **skutki prawne** swego działania,
- **do uzewnętrznienia przebaczenia**.

Charakter i skutki

- akt o **charakterze ściśle osobistym**,
 - **nie może być dokonane przez osoby trzecie** (przedstawiciela ustawowego, pełnomocnika),
- zdarzenie czysto faktyczne – **nie może być odwołane**,
- **skutek: niemożność wydziedziczenia**,
 - przebaczenie **nie powoduje bezskuteczności wydziedziczenia, które nastąpiło wcześniej**.

Dziękuję za uwagę !